

- základní charakteristiky
- spin
- magnetické a elektrické momenty
- vazebná energie
- modely atomového jádra

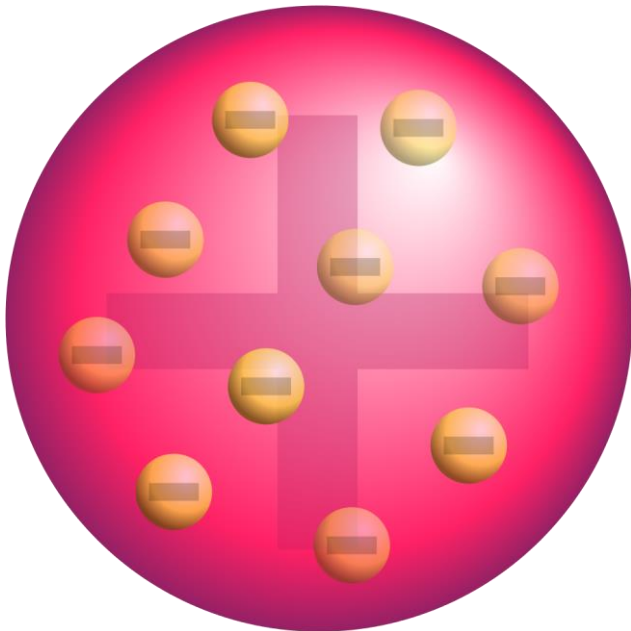

Univerzita obrany
v Brně

Atomové jádro

objev elektronu - 1897

Thomsonův model atomu
(Pudinkový model)

Joseph John Thomson

18. prosince 1856 - 30. srpna 1940

Nobelova cena za fyziku 1906
za výzkum vodivosti plynů

Univerzita obrany
v Brně

Atomové jádro

Atomové jádro - objev

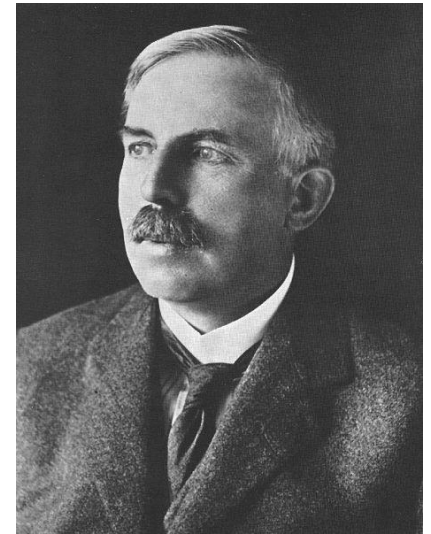
Rutherfordův experiment

(Geigerův-Marsdenův experiment)

Nobelova cena za chemii 1908

za výzkum rozpadu prvků a chemii radioaktivních látek

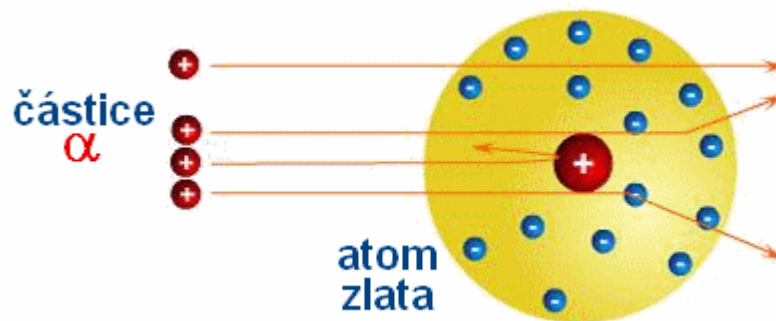
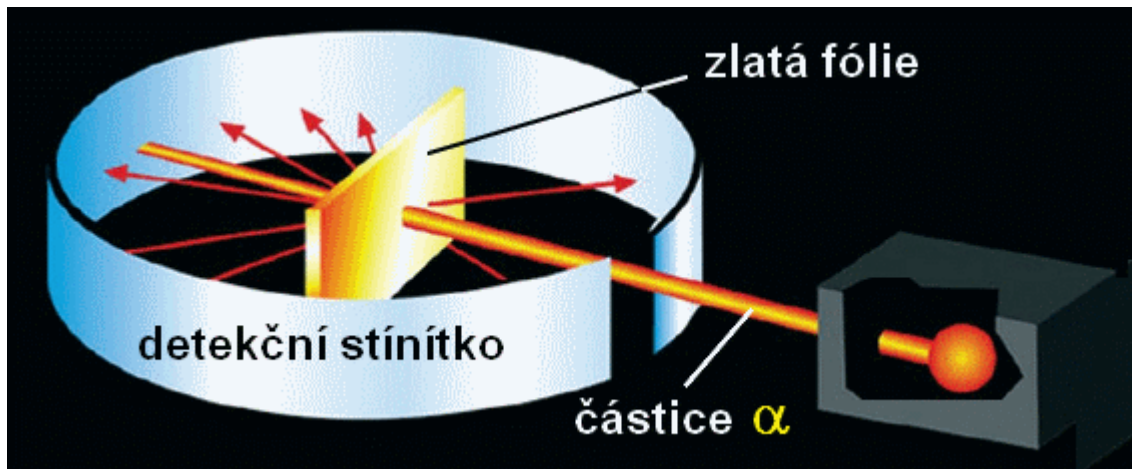
Ernest Rutherford

30. srpna 1871 - 19. října 1937

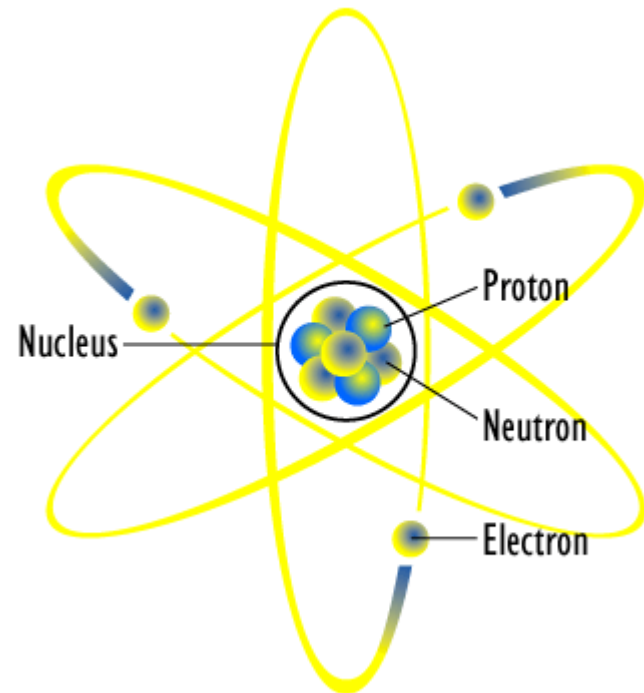
Atomové jádro

Atomové jádro

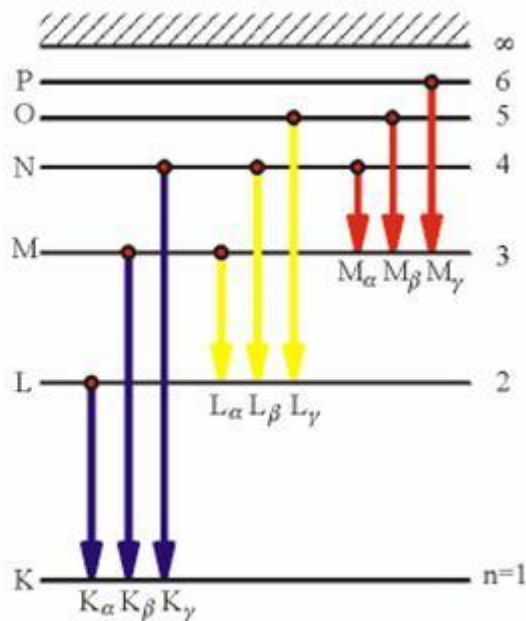
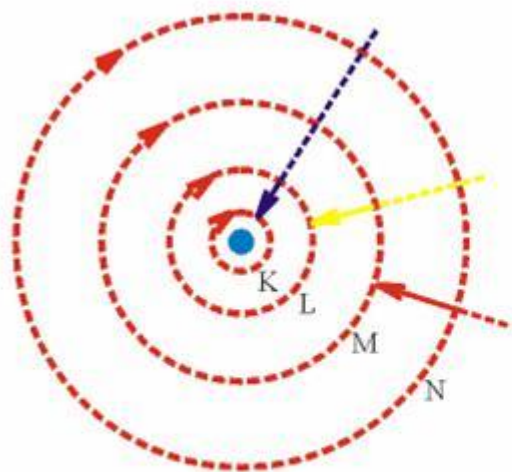
- centrální část atomu
- poloměr řádově 10^{-15} m
- kladný elektrický náboj
- hmotnost je řádově 1000 krát větší než hmotnost atomového obalu

Univerzita obrany
v Brně

Bohrův model atomu

Niels Henrik David Bohr

7. října 1885 – 18. listopadu 1962

Nobelova cena za fyziku 1922

za výzkum struktury atomů a jejich záření

Způsob zápisu složení atomového jádra daného prvku:

X ... obecná značka prvku

Z ... protonové (atomové) číslo

počet protonů v jádře

počet elektronů v atomu

pořadové číslo prvku v periodické soustavě prvků

A ... nukleonové (hmotnostní) číslo

počet nukleonů (protonů a neutronů) v jádře

N ... neutronové číslo

počet neutronů v atomovém jádře

$$A = Z + N$$

PRVEK

látka, jejíž všechny atomy mají stejné protonové číslo Z

NUKLID

látka, jejíž všechny atomy mají stejné protonové číslo Z
i nukleonové číslo A

IZOTOPY

různé nuklidy téhož prvku, které mají stejné protonové
číslo Z a různá nukleonová čísla A

pojem izotop používáme vždy ve vztahu k určitému
prvku, např.: izotopy vodíku

Prvek	A_r (stř.)	Izotop	Výskyt v přírodní izotopové směsi (%)	A_r
Vodík	1,0179	^1H	99,985	1,007825
		^2H	0,015	2,014102
Lithium	6,941	^6Li	7,52	6,015126
		^7Li	92,48	7,016005
Uhlík	12,011	^{12}C	98,892	12,00000
		^{13}C	1,108	13,003354
Kyslík	15,9994	^{16}O	99,759	15,994915
		^{17}O	0,037	16,999133
		^{18}O	0,204	17,999150
Draslík	39,08	^{39}K	93,08	38,963714
		^{41}K	6,92	40,961385
Cín	118,69	^{112}Sn	0,96	111,904940
		^{114}Sn	0,66	113,902960
		^{115}Sn	0,35	114,903530
		^{116}Sn	14,30	115,902110
		^{117}Sn	7,61	116,903060
		^{118}Sn	24,03	117,901790
		^{119}Sn	8,58	118,903390
		^{120}Sn	32,85	119,902130
		^{122}Sn	4,72	121,903410
		^{124}Sn	5,94	123,905240
Uran		^{235}U	0,72	235,03493
		^{238}U	99,28	238,050760

beryllium (^9Be)	fosfor (^{31}P)
fluor (^{19}F)	kobalt (^{59}Co)
sodík (^{23}Na)	jod (^{127}I)
hliník (^{27}Al)	zlato (^{197}Au)

- je známo více než 2000 nuklidů
- pouze 266 stabilních
- ostatní jsou nukleárně nestabilní - podléhají **radioaktivnímu rozpadu**

radioaktivní prvky

- nemají stabilní nuklidy
- mohou se vyskytovat v přírodě nebo jsou připraveny uměle
- neoznačují se tak prvky, které mají pouze jeden radioaktivní izotop s malou aktivitou

izobary

nuklidy, které mají stejné nukleonové
a různé protonové číslo

v řadě těchto nuklidů bývá prostřední radioaktivní

poloměr atomového jádra

$$R = r_0 A^{1/3}$$

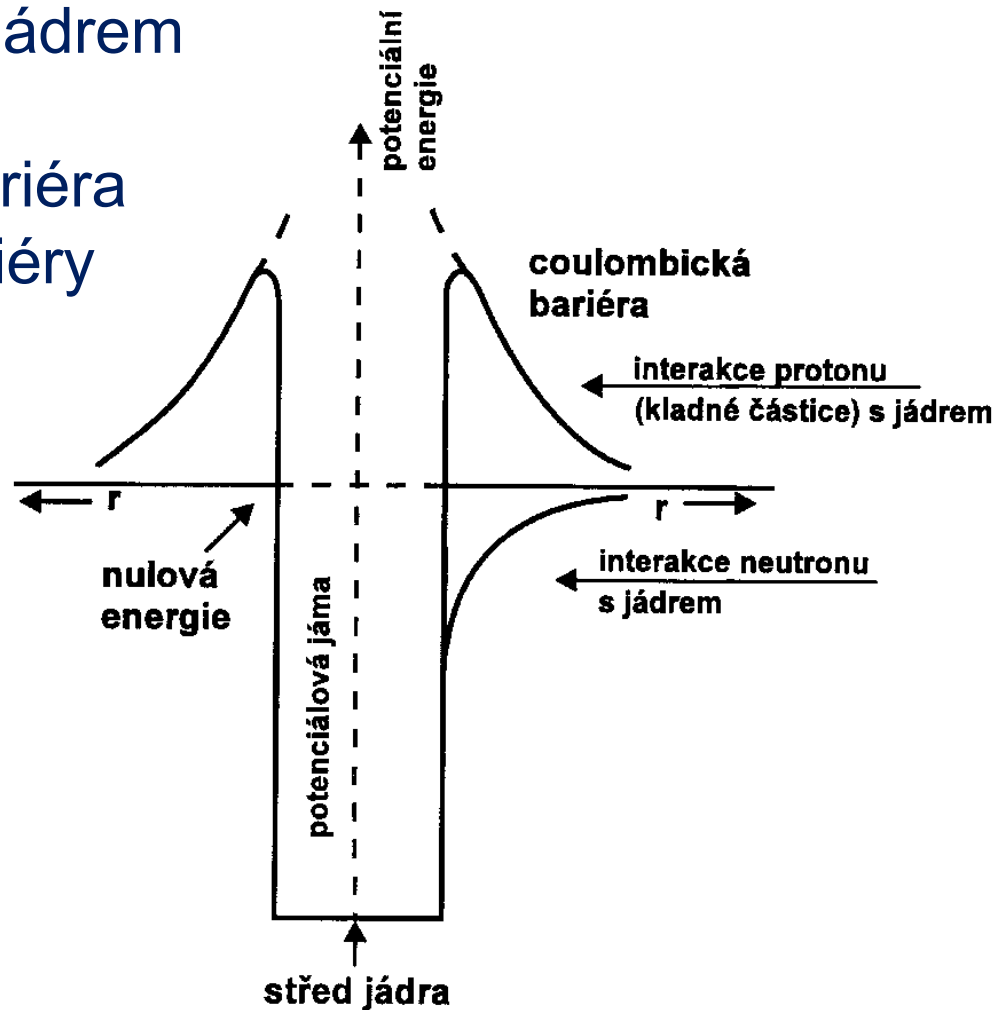
$$r_0 = (1,3 \pm 0,2) \times 10^{-15} \text{ m}$$

- R - vzdálenost od středu jádra, kde začínají převládat coulombovské síly nad jadernými silami

Atomové jádro

- průběh interakce mezi jádrem a dalším nukleonem
- potenciálová jáma a bariéra
- výška potenciálové bariéry v MeV

jádra mají konstantní hustotu jaderné hmoty

Příklad: určete hustotu jaderné hmoty.

Předpokládáme sférický tvar jádra: $V = \frac{4}{3} \pi R^3$

Počet nukleonů v jádře: $n = A / V$

Dosazením za R se A vykrátí - hustota tedy bude mít stejnou hodnotu pro všechny nuklidy.

Dosadíme-li do vztahu pro hustotu hmotnost $1,67 \cdot 10^{-27}$ kg dostáváme hodnotu výsledné hustoty:

$$\rho = 1,8 \cdot 10^{17} \text{ kg/m}^3$$

hmotnost atomového jádra

$$m_x = m_{ax} - Z m_e$$

Hmotnosti atomů lze určit pomocí hmotnostní spektroskopie.

Hmotnost jádra se často vyjadřuje pomocí atomové hmotnostní jednotky $u = 1,66 \cdot 10^{-27} \text{ kg}$

spin

výsledný spin jádra je dán vektorovým součtem spinů nukleonů

kvantové číslo $I = 0, 1/2, 1, 3/2, 2, \dots$

magnetický moment

jádro budí ve svém okolí magnetické pole

elektrické multipólové momenty

souvisí s tvarem jádra

deformovaná jádra mají nenulový elektrický moment

vazebná energie

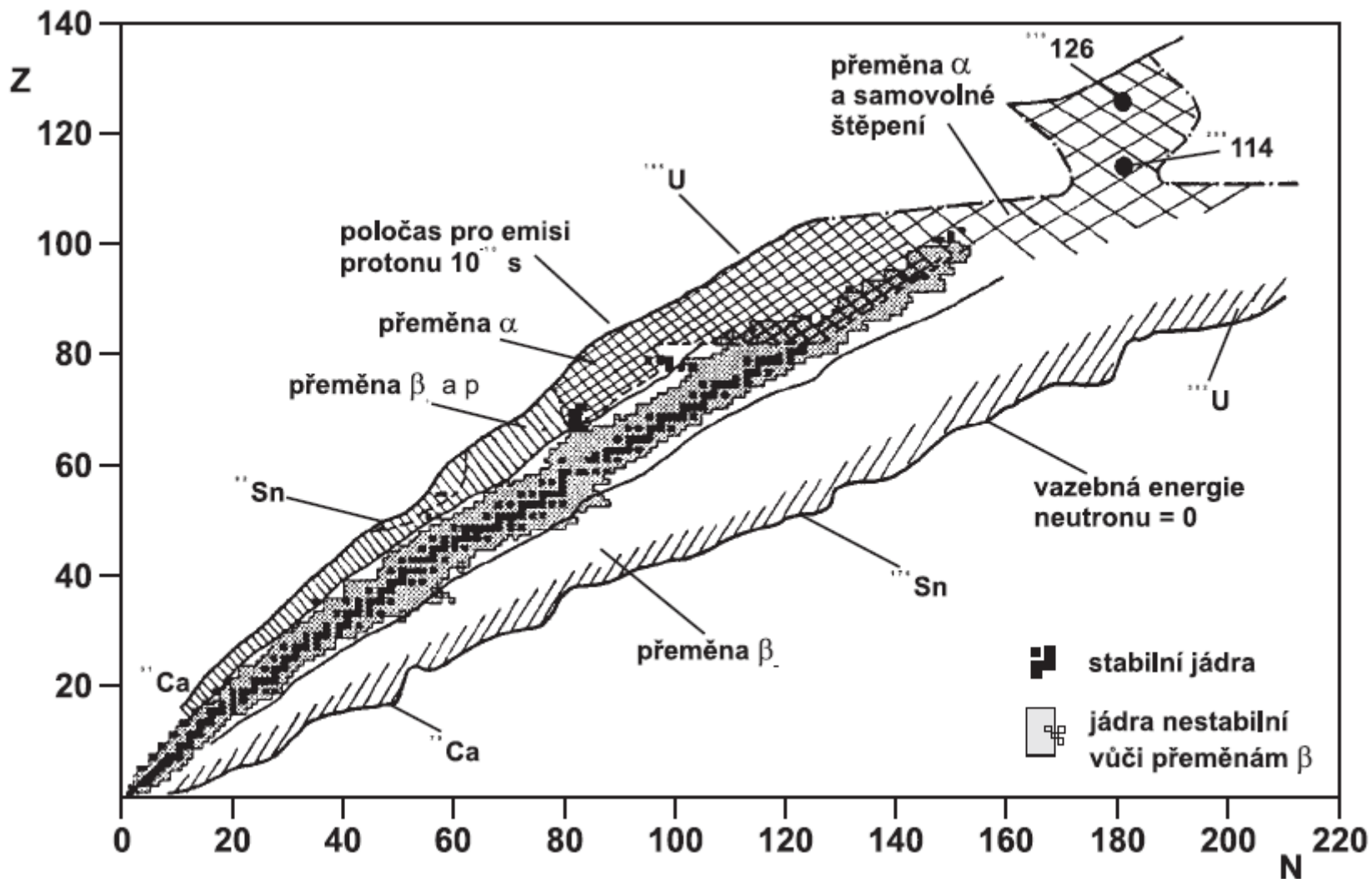
energie, která by se uvolnila při vytvoření jádra z volných nukleonů

je kladná

$$E_v(A, Z) = (Zm_p + Nm_n - m_x)c^2$$

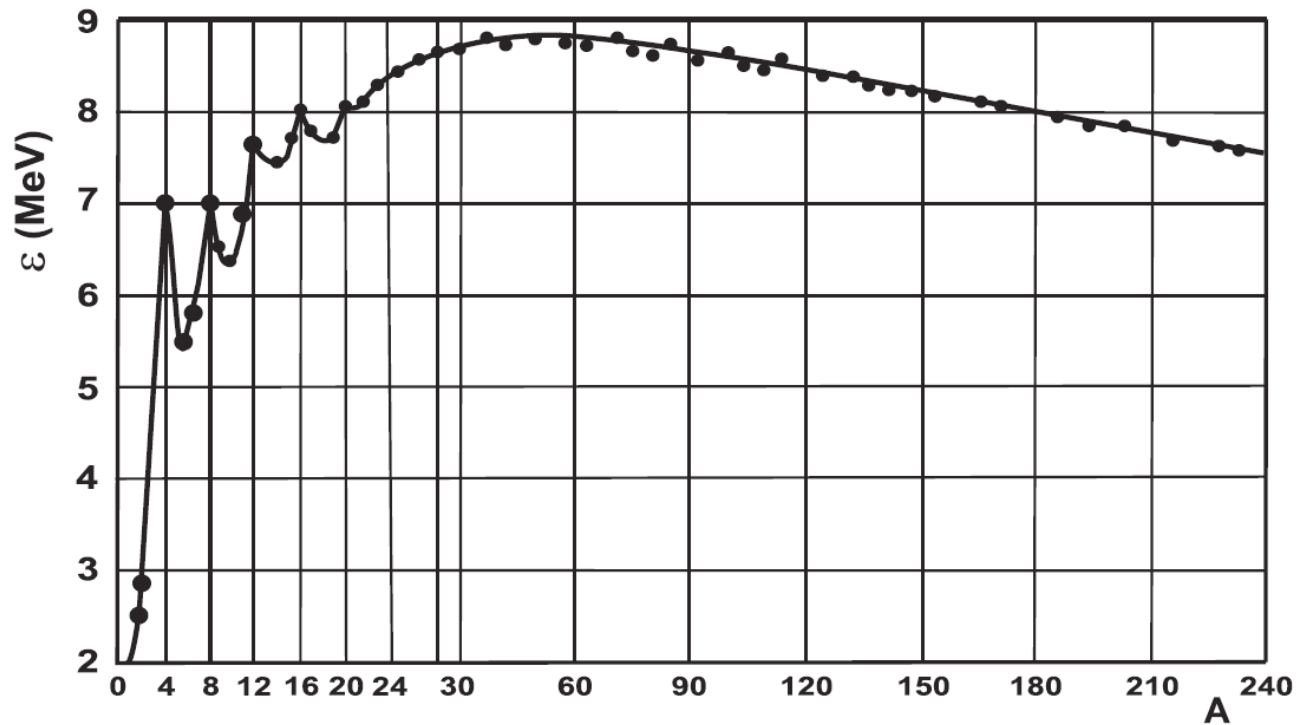
Atomové jádro

Univerzita obrany
v Brně

Atomové jádro

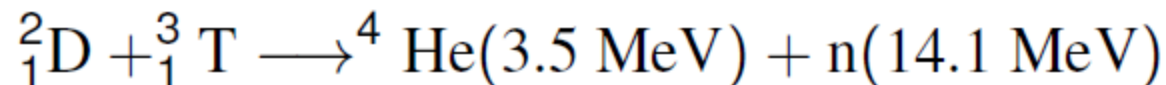
Univerzita obrany
v Brně

Atomové jádro

---

možnosti získávání energie

slučování lehkých jader - termojaderná fúze

projekt ITER

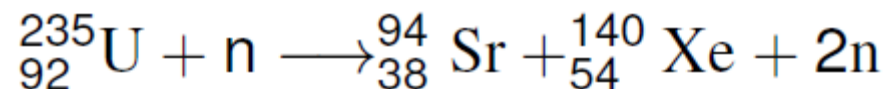
Univerzita obrany
v Brně

Atomové jádro

---

možnosti získávání energie

štěpení těžkých jader

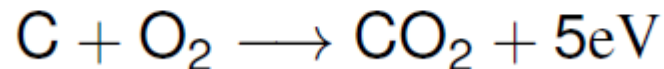
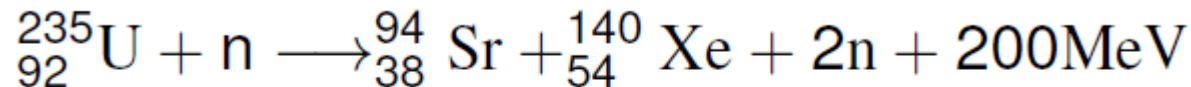

jaderné reaktory

možnosti získávání energie

štěpení těžkých jader

kolik energie získáme při rozštěpení jednoho jádra

jaderné síly - vlastnosti

jaderné síly jsou krátkodosahové,
na malých vzdálenostech odpudivé, na větších přitažlivé

jaderné síly se jeví nasycené

jaderné síly jsou nábojově nezávislé

jaderné síly jsou spinově závislé

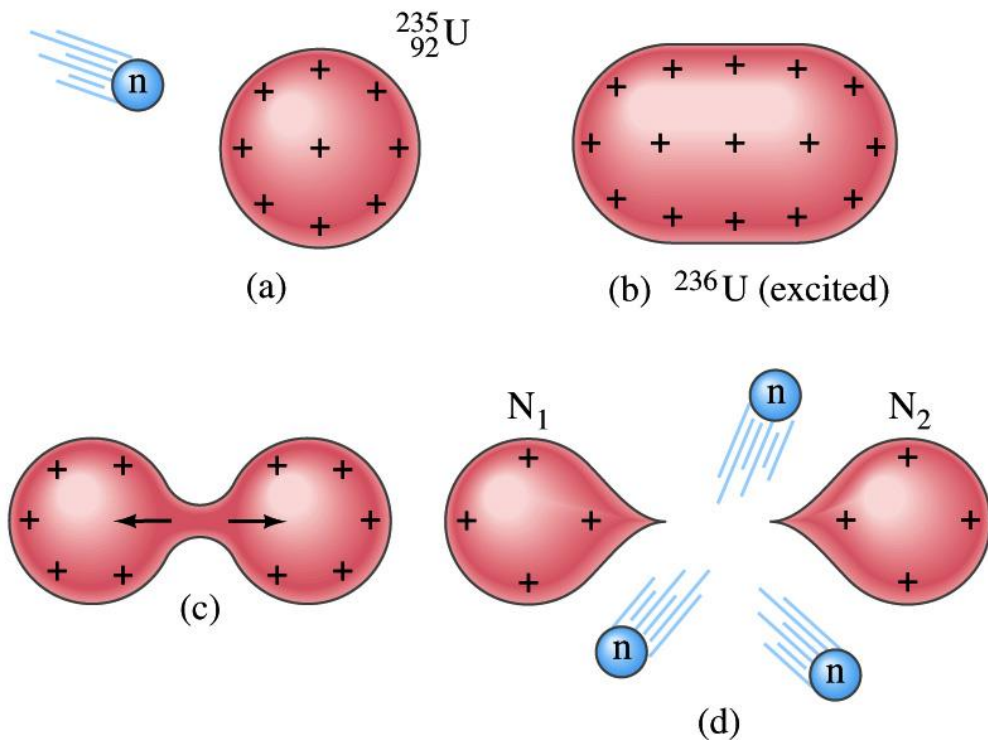

kapkový model

<https://nielsbohr.webnode.cz/slozeny-model-jadra/>

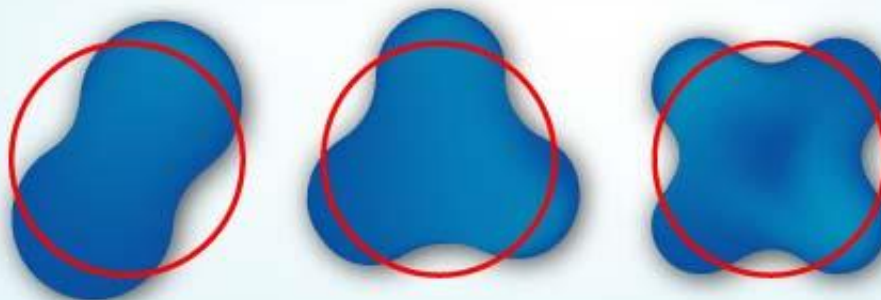
George Gamow
(Georgij Antonovič Gamov)

Niels Bohr

Vibrační módy jádra podle kapkového modelu

slupkový model (hladinový)

- energie jádra může nabývat jen diskrétních hodnot
- spin protonu i neutronu je $\frac{1}{2}$
- platí obdoba Pauliho principu: nukleony v potenciálové jámě obsazují posupně jednotlivé kvantové stavy a vyšší stav se obsadí tehdy, až je nižší plně obsazen
- pro výpočet energie nukleonů platí obdobné vztahy jako pro elektrony (částice mají dualistický charakter)
- pro protony a neutrony existují samostatné soustavy energetických hladin

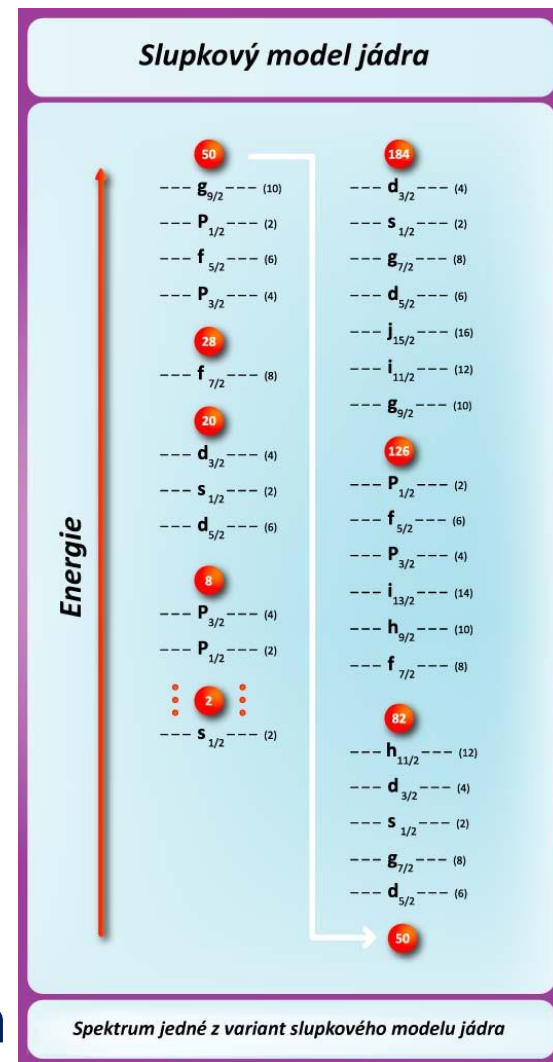
slupkový model

velmi stabilní jádra - počet protonů, neutronů
magická čísla - 2, 8, 20, 28, 50 a 82

magická čísla pro protony i neutrony
dvojitě magická jádra

musí být splněna podmínka optimálního
poměru počtů protonů a neutronů:
 $N:Z = \text{cca } 1-1,5$

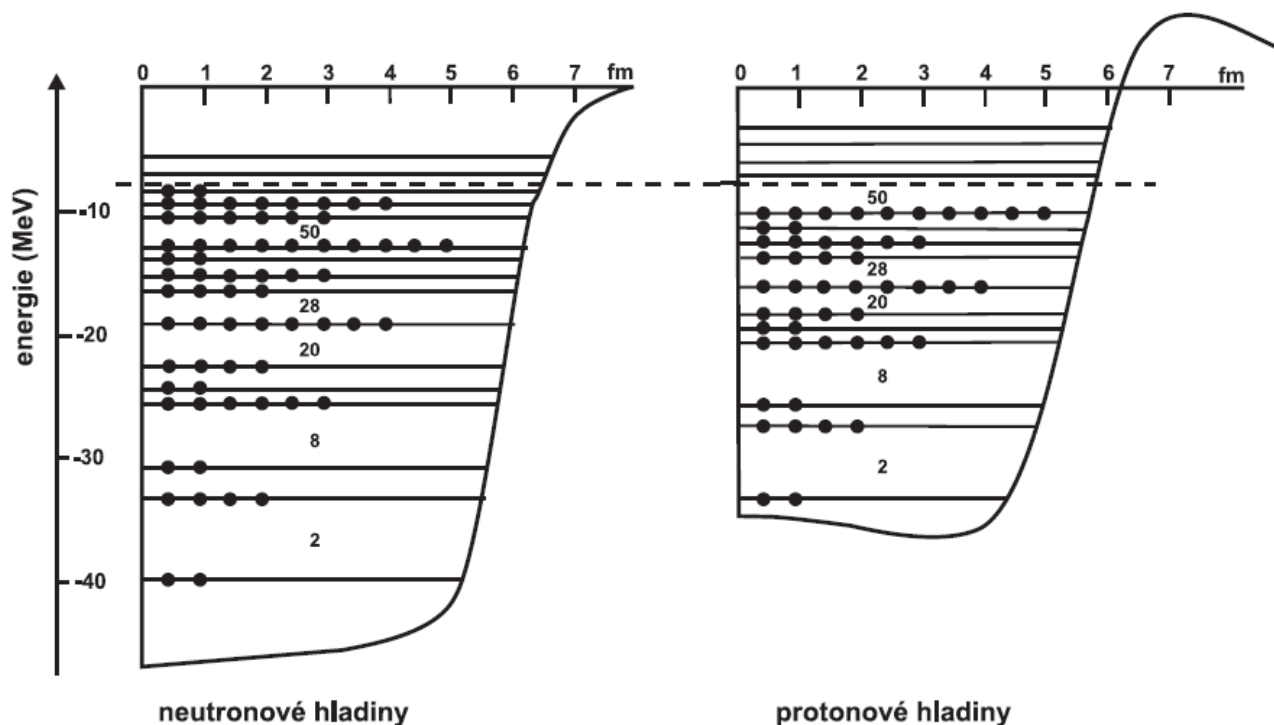
http://artemis.osu.cz/mm fyz/jm/jm_2_3_5.htm

$^{110}_{50}\text{Sn}$ - velmi nestabilní pro relativní nedostatek neutronů

energiové hladiny v jádře $^{116}_{50}\text{Sn}$

Na základě slupkového modelu jádra lze vysvětlit známé skutečnosti o výskytu nuklidů v přírodě.

Kombinace		Počet stabilních nuklidů
Z	N	
sudé	sudé	164
sudé	liché	55
liché	sudé	50
liché	liché	4

Také počty izotopů jednotlivých prvků se liší podle toho, jde-li o prvek sudý nebo lichý.

	$_{47}\text{Ag}$	$_{48}\text{Cd}$	$_{49}\text{In}$	$_{50}\text{Sn}$	$_{51}\text{Sb}$	$_{52}\text{Te}$	$_{53}\text{I}$
počet izotopů	2	8	1	10	2	8	1